

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

YUCOM
Komitet pravnika
za ljudska prava

USTAVNA ŽALBA – VODIČ ZA

OBRAĆANJE USTAVNOM SUDU

**OTVORENA
VRATA
PRAVOSUĐA**

Izdavač

Komitet pravnik za ljudska prava – YUCOM

Kneza Miloša 4, 11103 Beograd

www.yucom.org.rs

Za izdavača

dr Katarina Golubović

Priredila

Sofija Mandić, Centar za pravosudna istraživanja – CEPRIŠ

Saradnik

Momčilo Živadinović, Komitet pravnik za ljudska prava – YUCOM

Lektura i korektura

Teodora Todorić Milićević

Dizajn

Ivana Zoranović

Priprema i štampa

Dosije studio, Beograd

Tiraž

750 komada

ISBN-978-86-82222-11-8

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Publikacija „Ustavna žalba – vodič za obraćanje Ustavnom sudu“ nastala je kao realizacija aktivnosti Centra za pravosudna istraživanja (CEPRIS) u okviru projekta „Otvorena vrata pravosuđa“, koji realizuje Komitet pravnik za ljudska prava (YUCOM) uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Stavovi izneti u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

**USTAVNA ŽALBA –
VODIČ ZA OBRAĆANJE
USTAVNOM SUDU**

Beograd • 2023

SADRŽAJ

Uvod	7
Šta je Ustavni sud i ko ga čini?	8
Koga štiti Ustavni sud?	9
Šta je ustavna žalba i kada se može izjaviti?	10
Uslovi za izjavljivanje ustavne žalbe	12
Ko i na koji način može izjaviti ustavnu žalbu?	16
Pravna pomoć i ustavna žalba	17
Rokovi za izjavljivanje ustavne žalbe	18
Šta ustavna žalba mora da sadrži?	19
Primer usvojene (dobro argumentovane) ustavne žalbe	21
Primer opredeljenog zahteva o kom Ustavni sud treba da odluči	27
Kako teče postupak po ustavnoj žalbi?	29
Kako će Ustavni sud odlučiti o ustavnoj žalbi?	31
Mogućnost odlaganja izvršenja pojedinačnog akta	33
Naknada materijalne i nematerijalne štete	34
Šta nakon odluke Ustavnog suda?	35
Primer specijalnog punomoćja za izjavljivanje ustavne žalbe	36
Obrazac za podnošenje ustavne žalbe	37

UVOD

Ustavna žalba je predstavka kojom se građani Srbije najčešće obraćaju Ustavnom sudu. Prema godišnjim podacima o radu, oko 95 odsto svih predmeta koje obrađuje Ustavni sud čine upravo ustavne žalbe.

Ustavni sud ima i druge nadležnosti – da odlučuje o ustavnosti i zakonitosti zakona i drugih propisa, o sukobu nadležnosti državnih organa, o izbornim sporovima u određenim situacijama, o zabrani rada političkih stranaka ili drugih organizacija onda kada one ugrožavaju ustavni poredak i druge nadležnosti određene Ustavom.

Uprkos brojnim drugim nadležnostima, praksa pokazuje da je postupanje po ustavnim žalbama, odnosno individualnim predstavkama građana, najobimniji posao Ustavnog suda.

Građani doživljavaju Ustavni sud pre svega kao zaštitnika njihovih individualnih prava. Zbog toga je važno da oni koji se obraćaju Ustavnom sudu budu informisani o uslovima pod kojim mogu izjaviti ustavnu žalbu, o postupku pred Sudom i zaštiti koju Sud može da pruži u postupku odlučivanja po ustavnoj žalbi.

Ustavni sud na godišnjem nivou odbaci oko 60 odsto izjavljenih ustavnih žalbi. Jedan od razloga za tako visok broj odbačenih podnesaka je nedovoljna informisanost o formalnim i sadržajnskim aspektima ustavne žalbe kao pravnog sredstva za zaštitu ljudskih prava i sloboda.

ŠTA JE USTAVNI SUD I KO GA ČINI?

Kako bismo građanima olakšali obraćanje Ustavnom sudu, važno je odgovoriti na pitanje – šta je Ustavni sud, odnosno da li je Ustavni sud zaista sud u pravom smislu te reči?

Većina građana Ustavni sud, zbog njegovog naziva, doživljava kao deo sudskog sistema. Neretko se doživljava i kao žalbeni sud (sud kome se možemo obratiti ako smo nezadovoljni odlukom nižeg suda). Uverenju da je Ustavni sud žalbeni sud svojim nazivom doprinosi i ustavna žalba. Takođe, Ustavni sud se u javnosti često doživljava kao najviši sud u zemlji.

Ipak, uprkos navedenim uverenjima, Ustavni sud je samostalan i nezavisan državni organ i nije deo sudskog sistema. S druge strane, Ustavni sud je u bliskoj vezi s radom sudskog sistema jer svojim odlukama može značajno uticati na njegovo postupanje i praksu. Položaj Ustavnog suda kao nezavisnog držanog organa sličan je položaju Zaštitnika građana ili Državne revizorske institucije, koji su takođe nezavisni i samostalni državni organi.

Ustavni sud čini 15 sudija koji se biraju i imenuju na devet godina. Pet sudija Ustavnog suda bira Narodna skupština, pet imenuje predsednik Republike, a pet Opšta sednica Vrhovnog suda.

KOGA ŠTITI USTAVNI SUD?

Osnovni zadatak Ustavnog suda je da štiti ustavnost i zakonitost i ljudska i manjinska prava i slobode.

Kada štiti ustavnost i zakonitost, Sud „sudi“ pravnim aktima, odnosno ocenjuje da li je niži pravni akt u skladu s višim pravnim aktom. Na primer, da li je zakon u skladu s Ustavom.

Kada štiti ljudska i manjinska prava i slobode, Sud štiti prava pojedinaca koja su garantovana Ustavom ukoliko građanin smatra da su mu ova prava povređena aktom ili radnjom organa javne vlasti.

Drugim rečima, Ustavni sud štiti Ustavom garantovana načela, principe, prava i slobode. Sud to čini u okviru svojih različitih nadležnosti, koristeći različite pravne mehanizme.

ŠTA JE USTAVNA ŽALBA I KADA SE MOŽE IZJAVITI?

Ustavna žalba je podnesak upućen Ustavnom sudu koji se može izjaviti protiv pojedinačnih akata ili radnji državnih organa ili organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, a kojima se povređuju ili uskraćuju ljudska ili manjinska prava i slobode zajemčene Ustavom, ako su iscrpljena ili nisu predviđena druga pravna sredstva za njihovu zaštitu.

Primer: povreda prava na pravično suđenje

Kao što smo već naveli, građani se najčešće obraćaju Ustavnom sudu zbog povrede prava na pravično suđenje iz člana 32 Ustava Srbije. Nakon pravnosnažno okončanog sudskog postupka čijim ishodom nije zadovoljan, građanin može izjaviti ustavnu žalbu, ali samo ako se njome ukazuje da nije doneta u pravičnom postupku. Ustavnom žalbom se može tražiti poništavanje presude jer presuda nije bila doneta u skladu s Ustavom, odnosno jer je podnosiocu povređeno pravo na pravično suđenje.

U ovom slučaju, koji se često javlja pred Ustavnim sudom, ustavna žalba će imati izgleda za uspeh samo ukoliko podnosilac uspe da dokaže da je sud, sudeći u konkretnom predmetu, povredio neki od elemenata prava na pravično suđenje.

Primeru radi, podnosilac predstavke može tvrditi da je Viši sud u Beogradu presudio u sporu za zaštitu autorskih prava u kome je podnosilac ustavne žalbe bio tuženi, a kome nije bilo obezbeđeno pravo na besplatnog prevodioca, iako podnosilac ustavne žalbe ne govori i ne razume jezik koji je u službenoj upotrebi u sudu. Kako je pravo na besplatnog prevodioca jedan od elemenata prava na pravično suđenje, podnosilac predstavke će ukazati na to da mu nije bilo obezbeđeno pravo na besplatnog prevodioca, kao i da žalbeni sud, u ovom slučaju Apelacioni sud u Beogradu, u svojoj presudi nije otklonio povredu koju je učinio prvostepeni sud i na koju je ukazao podnosilac ustavne žalbe.

Podnosilac predstavke neće uspeti u svojoj nameri osporavanja presude ukoliko se Ustavnom sudu obrati koristeći ustavnu žalbu kao „običnu“ žalbu, argumentima koji se tiču predmeta spora – u ovom slučaju autorskih prava. Ustavni sud u konkretnom slučaju neće zanimati da li je došlo do povrede autorskih prava, već da li je odluka suda koja se osporava doneta u skladu s ustavnim garancijama pravičnog suđenja.

U ovom primeru vidimo da je građanin izjavio ustavnu žalbu protiv pojedinačnog akta (pravnosnažna presuda) državnog organa (sud), kojim mu je uskraćeno ljudsko pravo (pravo na pravično suđenje), koje više nije mogao da zaštiti drugim pravnim sredstvima. Time je podnosilac predstavke ispunio osnovne uslove za izjavljivanje ustavne žalbe.

USLOVI ZA IZJAVLJIVANJE USTAVNE ŽALBE

Kao što smo videli, za izjavljivanje ustavne žalbe neophodno je da budu ispunjeni određeni uslovi. Ukoliko nisu ispunjeni, ustavna žalba će biti odbačena iz proceduralnih razloga, odnosno Ustavni sud se neće upuštati u odlučivanje o suštini ustavne žalbe. Zbog toga je važno da građani razmotre da li su ispunjeni svi neophodni uslovi kada izjavljuju ustavnu žalbu.

Uslovi koji moraju biti ispunjeni su sledeći.

1. Pojedincu je povređeno ili uskraćeno ljudsko ili manjinsko pravo i sloboda zajemčena Ustavom

Podnosiocu ustavne žalbe moraju biti povređeni ili uskraćeni pravo i sloboda koje garantuje Ustav. Povreda može biti delimična, kada je neko pravo povređeno. Može biti i potpuna, kada je podnosiocu predstavke u potpunosti uskraćeno neko pravo.

Ključno je da se povreda ili uskraćivanje prava i sloboda odnose na neko od prava koja garantuje Ustav, bez obzira na to da li se ta prava nalaze u odeljku Ustava o ljudskim i manjinskim pravima i slobodama ili u nekim njegovim drugim odeljcima.

U praksi Ustavnog suda, građani se najčešće žale na povredu prava na pravično suđenje, a zatim na povredu prava na imovinu. Ustavnom žalbom se pak može tražiti zaštita bilo kog drugog Ustavom garantovanog prava – recimo, prava na rad,

zdravstvenu zaštitu, slobodu kretanja, prava na jednaku zaštitu prava i pravno sredstvo i sl.

2. Povredu je učinio organ javne vlasti (državni organ ili organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja)

Povredu zbog koje građanin izjavljuje ustavnu žalbu mora učiniti organ javne vlasti. To je svaki državni organ, ali i druga organizacija kojoj su poverena javna ovlašćenja. U državne organe spadaju organi zakonodavne, upravne i sudske vlasti. Organizacije kojima su poverena javna ovlašćenja su one organizacije (npr. javna preduzeća, ustanove, agencije i sl.) kojima su zakonom poverena pojedina ovlašćenja poslova državne uprave. Iako nije reč o državnim organima, ove organizacije obavljaju javne poslove, odnosno poslove javne vlasti.

Pri izjavljivanju ustavnih žalbi, građani se najčešće pozivaju na povrede koje su učinili sudovi i organi državne uprave.

3. Povreda je učinjena pojedinačnim aktom ili radnjom

Važno je naglasiti da se povreda zbog koje građanin izjavljuje ustavnu žalbu može učiniti aktom organa javne vlasti kojim se odlučuje o pravima i obavezama pojedinca. Ovo je i najčešći vid povreda na koje se građani žale. Dakle, povod za izjavljivanje ustavne žalbe uglavnom će biti pisana odluka organa javne vlasti (npr. presuda, rešenje) kojom je neko pravo povređeno ili uskraćeno.

Nije, međutim, neophodno da organ javne vlasti učini povredu pisanim aktom kojim odlučuje o pravima i obavezama podnosioca. Povreda se može učiniti radnjom, odnosno postupanjem organa javne vlasti. Recimo, za podnošenje ustavne žalbe dovoljno je da službenik

Ministarstva unutrašnjih poslova na granici neosnovano spreči građanina da uđe u svoju zemlju. Nije neophodno da o ovom sprečavanju ulaska bude doneta pisana odluka, odnosno pojedinačni akt.

4. Iscrpljena su ili nisu predviđena druga pravna sredstva za zaštitu ustavnih prava i sloboda

Pre obraćanja Ustavnom sudu, podnosilac ustavne žalbe **mora iskoristiti druga pravna sredstva za zaštitu Ustavom garantovanih prava**, uključujući zaštitu pred sudom. Smatra se da su druga pravna sredstva iskorišćena onda kada je iskorišćeno poslednje dozvoljeno pravno sredstvo za zaštitu određenog prava.

Ustavni sud postupa po ustavnim žalbama u različitim materijama (građanska, krivična, upravna), u kojima se razlikuju pravna sredstva za zaštitu prava. Ipak, uprkos različitosti ovih sredstava, za podnosioca ustavne žalbe je potrebno da zna da mora iscrpeti sva dozvoljena pravna sredstva za zaštitu prava. Ustavni sud je zauzeo stavove o iscrpljenosti pravnih sredstava u različitim vrstama postupaka, pa je prilikom procene o njihovoj iscrpljenosti u konkretnom slučaju dobro imati pravnu pomoć (pogledati deo Pravna pomoć i ustavna žalba).

Potrebno je posebno izdvojiti status revizije kao vanrednog pravnog sredstva za zaštitu prava u parničnom i vanparničnom postupku. Sud će tek po donošenju presude po reviziji smatrati da je iscrpljeno poslednje dozvoljeno pravno sredstvo za zaštitu prava. Ovo pravilo se odnosi na slučajeve u kojima je moguće izjaviti reviziju,¹ što nije uvek slučaj.

Ukoliko ste u dilemi da li je revizija dozvoljena, možete izjaviti i reviziju i ustavnu žalbu, ali u ustavnoj žalbi napomenite da je postupak po reviziji u toku. Ova napomena se može učiniti u odeljku IIA Obrasca za podnošenje ustavne žalbe koji je dostupan na kraju ovog vodiča (Da li je izjavljeno još neko pravno sredstvo i da li je postupak po njemu okončan?).

Uslovom iscrpljenosti pravnih sredstava se postiže to da se građani obraćaju Ustavnom sudu samo izuzetno, kada se drugi načini zaštite prava pokažu nedovoljnim, odnosno nedelotvornim. U suprotnom, Ustavni sud bi se pretvorio u redovni sud koji bi reagovao na svaku povredu prava s kojom se građani susretnu.

Ipak, **podnosilac ustavne žalbe se može obratiti direktno Ustavnom sudu onda kada nisu predviđena druga pravna sredstva za zaštitu Ustavom garantovanih prava.** To se često dešava u slučajevima kada je povreda učinjena postupanjem (faktičkom radnjom) državnog organa.

U zavisnosti od okolnosti, ovde se takođe može dogoditi da postoji pravno sredstvo za zaštitu od protivpravnog postupanja državnog organa, te treba biti oprezan. Važno je da se građanin koji teži da zaštiti svoja prava dobro informiše o pravnim načinima zaštite pre obraćanja Ustavnom sudu kako ne bi rizikovao odbacivanje ustavne žalbe.

1 Protiv pravnosnažne presude donete u drugom stepenu stranke mogu da izjave reviziju u roku od 30 dana od dana dostavljanja presude. Revizija je uvek dozvoljena ako je to propisano posebnim zakonom, ako je drugostepeni sud preinačio presudu i odlučio o zahtevima stranaka i ako je drugostepeni sud usvojio žalbu, ukinuo presudu i odlučio o zahtevima stranaka.

KO I NA KOJI NAČIN MOŽE IZJAVITI USTAVNU ŽALBU?

Ustavnu žalbu može izjaviti **svako lice** (fizičko i pravno) koje smatra da mu je pojedinačnim aktom ili radnjom državnog organa ili organizacije kojoj je povereno javno ovlašćenje povređeno ili uskraćeno ljudsko ili manjinsko pravo i sloboda zajemčena Ustavom. Naravno, potrebno je da su ispunjeni svi uslovi za izjavljivanje ustavne žalbe o kojima je već bilo reči.

Ustavnu žalbu u ime osobe kojoj je povređeno ili uskraćeno pravo i sloboda može podneti i **drugo lice, državni ili drugi organ nadležan za praćenje i ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava i sloboda**, ali samo na osnovu pismenog ovlašćenja (tzv. specijalnog punomoćja). Primer specijalnog punomoćja za izjavljivanje ustavne žalbe može se pronaći na kraju ovog vodiča.

Ustavnu žalbu je moguće izjaviti isključivo u pisanom obliku – na pisarnici Ustavnog suda ili poštom, u tri primerka. Druga vrsta dostavljanja ustavne žalbe Ustavnom sudu neće se smatrati izjavljivanjem ustavne žalbe. Na primer, ustavna žalba se ne može dostaviti elektronskom poštom, telegramom i slično.

PРАВНА ПОМОЋ I USTAVNA ŽALBA

Podnosilac ustavne žalbe ne mora imati advokata, odnosno može samostalno izjaviti ustavnu žalbu. Ipak, iako ovo nije formalni uslov za obraćanje Ustavnom sudu, dobro je da podnosilac zatraži pravnu pomoć pri izjavljivanju ustavne žalbe kako bi ona bila pravilno razmotrena i imala više šanse za uspeh.

Već smo naglasili da je u pojedinim situacijama potrebno pravno (profesionalno) proceniti da li za određenu vrstu povrede prava postoji pravna zaštita koja mora prethoditi ustavnoj žalbi.

Treba naglasiti da pojedini građani ostvaruju pravo na besplatnu pravnu pomoć, a mnoga udruženja građana posebno registrovana za pružanje pravne pomoći mogu im pomoći u izjavljivanju ustavne žalbe. Informacije o uslovima i načinima ostvarivanja besplatne pravne pomoći možete pronaći u praktičnom vodiču za građane „**Kako da ostvarite pravo na besplatnu pravnu pomoć**“.

ROKOVI ZA IZJAVLJIVANJE USTAVNE ŽALBE

Ustavna žalba se može izjaviti **u roku od 30 dana** od dana dostavljanja pojedinačnog akta, odnosno od dana preuzimanja radnje organa javne vlasti kojom se povređuje ili uskraćuje ljudsko ili manjinsko pravo i sloboda zajemčena Ustavom. Naravno, nakon što su ispunjeni svi drugi prethodno navedeni uslovi za obraćanje Ustavnom sudu.

Ipak, od osnovnog pravila o rokovima postoje određeni izuzeci.

Ukoliko osoba kojoj je povređeno ili uskraćeno pravo iz **opravdanih razloga** propusti rok za podnošenje ustavne žalbe, Ustavni sud će dozvoliti povraćaj u pređašnje stanje ako ona u roku od 15 dana od dana prestanka razloga za propuštanje podnese predlog za povraćaj u pređašnje stanje i ako istovremeno s tim predlogom podnese i ustavnu žalbu. Dakle, u izuzetnim i opravdanim okolnostima, Ustavni sud će dozvoliti produženje roka za izjavljivanje žalbe.

Međutim, to produženje roka je takođe ograničeno. Posle isteka **tri meseca od dana propuštanja** ne može se tražiti povraćaj u pređašnje stanje.

ŠTA USTAVNA ŽALBA MORA DA SADRŽI?

Ustavna žalba **mora obavezno da sadrži:**

- ime i prezime, jedinstveni matični broj građana, prebivalište ili boravište, odnosno naziv i sedište podnosioca ustavne žalbe;
- ime i prezime njegovog punomoćnika, ukoliko ga ima;
- broj i datum akta protiv kog je žalba izjavljena i naziv organa koji ga je doneo;
- naznaku ljudskog ili manjinskog prava ili slobode zajemčene Ustavom za koju se tvrdi da je povređena, s oznakom odredbe Ustava kojom se to pravo, odnosno sloboda jemči;
- razloge žalbe i navode u čemu se sastoji povreda ili uskraćivanje;
- opredeljen zahtev o kome Ustavni sud treba da odluči;
- isticanje visine i osnova naknade materijalne ili nematerijalne štete, kada se naknada zahteva;
- potpis podnosioca ustavne žalbe, odnosno lica kome je izdato specijalno punomoćje za podnošenje ustavne žalbe.

Uz ustavnu žalbu se podnose i **prilozi**, odnosno dokazi:

- kopija/prepis osporenog pojedinačnog akta;
- dokazi da su iscrpljena pravna sredstva;
- dokazi o visini materijalne štete;
- drugi dokazi od značaja za odlučivanje.

Ustavna žalba se **ne mora podneti u tačno određenoj formi**, ali mora sadržati sve navedene podatke i elemente. Primer obrasca ustavne žalbe, na čije korišćenje upućuje i Ustavni sud, nalazi se na kraju ovog vodiča.

Navedeni primer obrasca može pomoći pri izradi ustavne žalbe, ali ne predstavlja strogo utvrđenu formu. Podaci mogu biti raspoređeni ili predstavljani na drugačiji način ili drugačijim redosledom u odnosu na obrazac.

PRIMER USVOJENE (DOBRO ARGUMENTOVANE) USTAVNE ŽALBE

Za uspeh ustavne žalbe od izuzetne je važnosti da podnosilac ustavne žalbe dobro obrazloži, odnosno argumentima ubedi Sud da mu je aktom ili radnjom organa javne vlasti povređeno ili uskraćeno ustavno pravo i sloboda. Tokom 2021. godine Ustavni sud je doneo važnu odluku kojom je usvojio ustavnu žalbu kojom se utvrđuje da je povređena zaštita od zabrane trgovine ljudima, odnosno da je podnositeljka ustavne žalbe bila žrtva takve povrede, uz povredu prava na pravično suđenje.

U odluci i obrazloženju Ustavnog suda vidimo da je podnositeljka ustavne žalbe jasno i sistematično izložila način na koji joj je povređeno ustavno pravo i sloboda, pre svega odlukama organa krivičnog progona. U ustavnoj žalbi su izneti podaci iz krivičnog postupka, ali samo u onoj meri u kojoj je to postupanje bilo od važnosti za odlučivanje o povredi zaštite od zabrane trgovine ljudima i povredi prava na pravično suđenje.

Ustavni sud je u svojoj odluci citirao ovako koncipiranu ustavnu žalbu, odnosno preuzeo strukturu argumentacije podnositeljke ustavne žalbe, te na osnovu te argumentacije, uz određene dodatne provere, doneo odluku čije najvažnije delove ovde predstavljamo.

PRIMER

Ustavni sud, Veliko veće, u sastavu: predsednik Suda Snežana Marković, predsednik Veća, i sudije Miroslav Nikolić, dr Tijana Šurlan, Tatjana Đurkić, dr Milan Škulić, dr Jovan Ćirić, dr Nataša Plavšić i dr Vladan Petrov, članovi Veća, u postupku po ustavnoj žalbi M. Đ. iz Pančeva, na osnovu člana 167. stav 4. u vezi sa članom 170. Ustava Republike Srbije, na sednici Veća održanoj 4. marta 2021. godine, doneo je

ODLUKU

1. Usvaja se ustavna žalba M. Đ. i utvrđuje da je rešenjem Višeg suda u Beogradu K. 4219/10 od 15. septembra 2016. godine povređeno pravo podnositeljke ustavne žalbe na zabranu trgovine ljudima, zajemčeno članom 26. stav 2. Ustava Republike Srbije.
2. Utvrđuje se pravo podnositeljke ustavne žalbe na naknadu nematerijalne štete u iznosu od 5.000 evra, u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan isplate, zbog utvrđene povrede prava iz člana 26. stav 2. Ustava. Naknada se isplaćuje na teret budžetskih sredstava – razdeo Ministarstva pravde, u roku od četiri meseca od dana dostavljanja ove odluke Ministarstvu.
3. Usvaja se ustavna žalba M. Đ. i utvrđuje da je u postupku koji je vođen pred Višim sudom u Beogradu u predmetu K. 4219/10 povređeno pravo podnositeljke ustavne žalbe na suđenje u razumnom roku, zajemčeno članom 32. Ustava Republike Srbije.
4. Utvrđuje se pravo podnositeljke ustavne žalbe na naknadu nematerijalne štete u iznosu od 800 evra, u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan isplate, zbog utvrđene povrede prava na suđenje u razumnom roku. Naknada se isplaćuje na teret budžetskih sredstava – razdeo Ministarstva pravde, u roku od četiri meseca od dana dostavljanja ove odluke Ministarstvu.
5. Odluku objaviti u „Službenom glasniku Republike Srbije“.

O b r a z l o ž e n j e²

1.1. M. Đ. iz Pančeva podnela je Ustavnom sudu, 22. februara 2017. godine, preko punomoćnika T. K, advokata iz Beograda, ustavnu žalbu protiv rešenja Višeg suda u Beogradu K. 4219/10 od 15. septembra 2016. godine, zbog povrede prava iz čl. 22, 26, 32. i 36. Ustava Republike Srbije i prava iz čl. 4. i 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i radnje Višeg suda u Beogradu koja se ogleda u povredi prava na suđenje u razumnom roku, zajemčenog članom 32. Ustava, u postupku koji je vođen u predmetu K. 4219/10 Višeg suda u Beogradu.

Kako se prava garantovana označenim odredbama navedene Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda sadržinski ne razlikuju od prava zajemčenih Ustavom, Ustavni sud postojanje njihove povrede ceni u odnosu na odgovarajuće odredbe Ustava.

Podnositeljka izjavljuje ustavnu žalbu kao lice koje je u osporenom krivičnom postupku u kome je doneto osporeno rešenje imalo svojstvo oštećene.

1.2. U ustavnoj žalbi je, između ostalog, izneto:

1.2.1. Navodi koji se odnose na povredu prava iz člana 32. Ustava

- da je „Više javno tužilaštvo u toku glavnog pretresa, a nakon potvrđivanja optužnice primenilo institut odlaganja krivičnog gonjenja, pa je svojim aktom Kt. 1113/10 od 8. septembra 2016. godine obavestilo sud da odustaje od daljeg krivičnog gonjenja okrivljenog I.P, s obzirom na to da je okrivljeni izvršio u roku meru koja mu je naredbom o odlaganju krivičnog gonjenja odredilo tužilaštvo. Rešenje o obustavi krivičnog postupka Višeg suda u Beogradu K. 4219/10 od 15. septembra 2016. godine je nezakonito s obzirom na to da je Viši sud u Beogradu bitno povredio odredbe člana 352. stav 1. Zakonika o krivičnom postupku. Sud nije imao zakonsko ovlašćenje da donese pobijano rešenje s obzirom na to da u konkretnom slučaju nisu bile ispunjene zakonske pretpostavke za donošenje rešenja“;

2

Naveden je centralni deo obrazloženja, a celo obrazloženje Уж-1526/2017 dostupno je [ovde](#).

- da je sud pogrešno utvrdio bitne činjenice za donošenje osporenog rešenja, jer nadležni javni tužilac ovlašćenje za primenu instituta odlaganja krivičnog gonjenja ima samo kao organ u predistražnom i istražnom postupku i u tom smislu može jedino odbaciti krivičnu prijavu; kako javni tužilac posle potvrđivanja optužnice više nema pravni položaj organa, već stranke u postupku, javni tužilac nije imao ni pravo odbacivanja krivične prijave, a ni pravo odustanka od optužbe iz razloga primene ovog instituta;

- da se „oportunitet prema okrivljenom I.P. nije mogao primeniti jer je optužnica potvrđena, o kom spornom pravnom pitanju se jasno izjasnio i Vrhovni kasacioni sud na sednici od 2. decembra i 14. decembra 2013. godine“;

- da „kako je Više javno tužilaštvo u Beogradu o nezakonitom ‘odustanku od optužbe’ primenom instituta odlaganja krivičnog gonjenja, Sud obavestio aktom Kt. 1113/10 od 8. septembra 2016. godine, to je i Viši sud u Beogradu takođe doneo nezakonito i nepravilno rešenje o obustavi krivičnog postupka K. 4219/10 i to van glavnog pretresa dana 15. septembra 2016. godine. Ovaj akt nadležnog javnog tužioca o ‘odustanku’ i rešenje Suda o obustavi krivičnog postupka, oba po donošenju, nisu dostavljeni oštećenoj kako bi se izjasnila da li želi da stupi na mesto javnog tužioca i zastupa optužbu“;

1.2.2. Navodi koji se odnose na povredu prava na suđenje u razumnom roku zajemčenog članom 32. Ustava

- da je osporeni krivični postupak trajao sedam godina, kao i da je oštećena M. Đ. redovno dolazila na glavni pretres;

- da je najveći broj puta zakazani glavni pretres odložen zbog sprečenosti branioca okrivljenih;

- da je glavni pretres zakazan 27 puta, od čega je odložen 17 puta;

1.2.3. Navodi koji se odnose na povredu prava na jednaku zaštitu pred sudovima zajemčenog članom 36. stav 1. Ustava

- da je „Sud takođe, suprotno članu 52. stav 1. Zakonika o krivičnom postupku, pre proteka propisanog roka, računajući od dana izjave javnog tužioca o odustanku od optužbe, u kom roku je ona mogla i imala pravo da se izjasni da želi da zastupa optužbu i stekne položaj oštećene kao tužioca i to van glavnog pretresa, doneo ovo osporavano rešenje o obustavi postupka i oglasio ga pravosnažnim. Na taj način Sud je grubo povredio prava oštećene propisane članom 50. (pravo na obaveštenje o odbacivanju krivične prijave ili o odustanku javnog tužioca od krivičnog gonjenja) i član 52. (pravo da se izjasni u propisanom roku da li želi da preuzme krivično gonjenje)“;

1.2.4. Navodi koji se odnose na povredu prava zajemčenog članom st. 2. i 3. Ustava.

- da je okrivljenima prvobitnom optužnicom stavljeno na teret krivično delo trgovine ljudima iz člana 388. stav 6. u vezi st. 3. i 1. Krivičnog zakonika, a izmenjenom optužnicom V.S. i D.B. je stavljeno na teret krivično delo posredovanje u vršenju prostitucije, dok je potom u odnosu na I.P. prekvalifikovano u krivično delo pomoć učiniocu posle izvršenog krivičnog dela iz člana 333. stav 2. Krivičnog zakonika;

- da „na osnovu svih izvedenih dokaza tokom postupka, nedvosmisleno proizlazi da su okrivljeni u grupi, silom i pretnjom, zloupotrebljavajući teške prilike maloletne oštećene vršili njenu eksploataciju primoravajući je na pružanje seksualnih usluga za koje su uzimali novac od klijenata, što su i sami u svojim iznetim odbranama potvrdili. Iz navedenih dokaza u krivičnom postupku nedvosmisleno i jasno proizlazi da se u radnjama okrivljenih stiču obeležja izvršenja krivičnog dela trgovine ljudima i to u kvalifikovanom obliku, s obzirom na to da je krivično delo izvršeno prema maloletnom licu“;

- da je „obeležja radnje izvršenja krivičnog dela posredovanje u vršenju prostitucije i to učestvovanje u predaji drugome radi vršenja prostitucije (je) moguće samo u situaciji dovođenja u vezu klijenata i osobe koja se prostituise bez naknade ili uz naknadu čiju vrstu i vrednost slobodnom voljom dominantno definiše osoba koja se prostituise i koja i u slučaju prethodnog dogovora ima mogućnost da bira i odabira klijente, da određuje način angažmana i vrstu pružanja seksualnih usluga, a naročito izbor prestanka bavljenjem prostitucijom. Oštećena u konkretnom slučaju nije ostvarivala nikakvu zaradu, nije imala ni slobodu izbora u pogledu bilo čega od navedenog, već je na to bila prisiljena od strane okrivljenih. Čak i u slučaju dobrovoljnog pristanka, dati pristanak nema značaja ukoliko se osoba koja se predaje radi bavljenja prostitucijom eksploatiše“;

- da je potpuno zanemarena činjenica da se radi o maloletnoj oštećenoj, te da za postojanje krivičnog dela trgovine ljudima izvršene prema maloletnom licu uopšte i nije potrebno dokazivati upotrebu sile, pretnje ili drugih sredstava izvršenja;

- da je oštećena tokom glavnog pretresa trpela dodatnu traumu i stres, na šta ukazuje veštačenje obavljeno od sudskih veštaka A. J. i N. J, iz koga proizlazi da je oštećena u vreme veštačenja trpela posledice pretrpljene traume koje se detektuje kao posttraumatski stresni poremećaj, te da zbog pretrpljenog straha kroz koji je prošla izvršenjem krivičnog dela od strane okrivljenih nastoji da potisne proživljena iskustva i uspostavi kontrolu nad dešavanjima u sopstvenom životu.

PRIMER OPREDELJENOG ZAHTEVA O KOM USTAVNI SUD TREBA DA ODLUČI

U zavisnosti od konkretnog slučaja, podnosilac ustavne žalbe će istaći zahtev o kome će se Ustavni sud izjasniti. Kao što je već rečeno, **ustavna žalba mora da sadrži opredeljen zahtev o kome Ustavni sud treba da odluči, kao i isticanje visine i osnova naknade materijalne ili nematerijalne štete, kada se naknada zahteva.**

Ovde navodimo primer zahteva o kome Ustavni sud treba da odluči, kada podnosilac ustavne žalbe tvrdi da mu je povređeno pravo na pravično suđenje i pravo na imovinu. To su ujedno dva prava na čiju povredu u praksi najčešće ukazuju podnosioci predstavki Ustavnom sudu.

PRIMER

Shodno prethodno navedenim razlozima, podnosilac ustavne žalbe predlaže da Ustavni sud Srbije, na osnovu odredbe člana 89 Zakona o Ustavnom sudu, donese sledeću

O D L U K U

USVAJA SE ustavna žalba podnosioca M. P. iz Novog Sada i PONIŠTAVA presuda Apelacionog suda u Novom Sadu GŽ1 – 279/2020 od 6. februara 2020. godine.

UTVRĐUJE SE da je presudom Apelacionog suda u Novom Sadu GŽ1 – 279/2020 od 6. februara 2020. godine povređeno pravo podnosioca ustavne žalbe M. P. iz Novog Sada na pravično suđenje iz člana 32 Ustava RS i pravo na imovinu iz člana 58 Ustava RS.

NALAŽE SE Apelacionom sudu u Novom Sadu da ponovi postupak u predmetu GŽ1 – 279/2020.

ODREĐUJE SE naknada štete M. P. iz Novog Sada zbog povrede prava zajemčenih Ustavom RS i Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda u iznosu od 2.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije uvećana za iznos od 45.000,00 dinara na ime advokatskih troškova, sa zakonskom zateznom kamatom od donošenja odluke do isplate.

KAKO TEČE POSTUPAK PO USTAVNOJ ŽALBI?

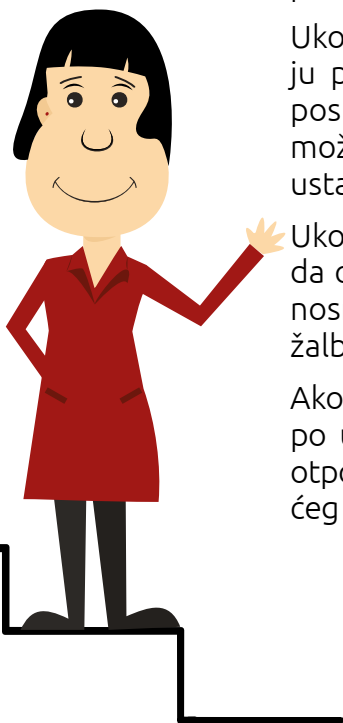
Ocenjivanje pretpostavki za postupanje

Kada Ustavni sud primi ustavnu žalbu, prvo će **ispitati procesne pretpostavke za postupanje**, odnosno da li su ispunjeni svi uslovi za podnošenje ustavne žalbe. Ovaj deo postupka Sud poverava sudiji izvestiocu.

Ukoliko Ustavna žalba ima nedostatke koji onemogućavaju postupanje Suda, on će je odbaciti, odnosno neće dalje postupati po njoj. U određenim slučajevima, Sud u ovoj fazi može obustaviti postupak (recimo, ukoliko podnosilac povuče ustavnu žalbu).

Ukoliko ustavna žalba ima nedostatke koje podnosilac može da otkloni, Sud će utvrditi rok za uređenje ustavne žalbe, odnosno ostaviti mogućnost da se nastavi postupak po ustavnoj žalbi.

Ako su ispunjene procesne pretpostavke za vođenje postupka po ustavnoj žalbi, sudija izvestilac priprema predlog odluke o otpočinjanju postupka koji se dostavlja predsedniku odgovarajućeg odbora za ustavne žalbe.

Razmatranje ustavne žalbe na odboru – mišljenje o predlogu odluke

Ustavni sud odlučuje o ustavnim žalbama u više odbora, u zavisnosti od prirode povređenog ili uskraćenog prava. Odbori za ustavne žalbe Suda su:

1. Odbor za ustavne žalbe iz oblasti građanskog prava;
2. Odbor za ustavne žalbe iz oblasti krivičnog prava;
3. Odbor za ustavne žalbe iz oblasti upravnog prava.

Odbori za ustavne žalbe imaju predsednika i dva člana, od kojih je jedan zamenik predsednika odbora.

Kada odbor oceni da je u predmetu potpuno razjašnjeno ustavnopravno pitanje, daje pismeno mišljenje o predlogu odluke po ustavnoj žalbi. Odbor za ustavne žalbe može zatražiti od sudije izvestioca da pribavi dodatne podatke i obaveštenja od značaja za odlučivanje o ustavnoj žalbi ukoliko smatra da je to potrebno.

Odlučivanje Suda o ustavnoj žalbi

Sudija izvestilac dostavlja predsedniku Suda predlog odluke o ustavnoj žalbi, s mišljenjem odbora i dokumentacijom od značaja za odlučivanje, radi daljeg odlučivanja na sednici.

KAKO ĆE USTAVNI SUD ODLUČITI O USTAVNOJ ŽALBI?

Ustavni sud će odlučiti da se ustavna žalba usvaja kao osnovana ili odbija kao neosnovana. Drugim rečima, u ovoj fazi postupka Sud će odlučiti da li je došlo do povrede ili uskraćivanja Ustavom zajemčenog prava i slobode.

Prilikom odlučivanja, Ustavni sud je, u pogledu utvrđivanja povrede ili uskraćivanja prava ili slobode, „vezan“ zahtevom iz ustavne žalbe. Drugim rečima, prilikom odlučivanja se kreće u granicama zahteva podnosioca ustavne žalbe. Zbog toga je važno da podnosilac precizno i pažljivo postavi zahtev.

Kada Ustavni sud utvrdi da je osporenim pojedinačnim aktom ili radnjom povređeno ili uskraćeno ljudsko ili manjinsko pravo i sloboda zajemčena Ustavom, može:

- poništiti pojedinačni akt;
- zabraniti dalje vršenje radnje ili odrediti preduzimanje druge mere ili radnje kojom se otklanjaju štetne posledice utvrđene povrede ili uskraćivanja zajemčenih prava i sloboda;
- odrediti način pravičnog zadovoljenja podnosioca.

U praksi se najčešće dešava da podnosilac ustavne žalbe traži poništavanje pojedinačnog akta, jer upravo ovakva odluka doводи do ponavljanja postupka ili mogućnosti ponovnog preispitivanja odluke zbog koje se podnosilac inicijalno obratio Ustavnom sudu. Procesni zakoni, koji uređuju uslove pod kojima se pojedini postupci mogu ponoviti ili ponovo preispitati, poklanjaju posebno mesto slučajevima u kojima je Ustavni sud u postupku po ustavnoj žalbi utvrdio povredu ili uskraćivanje ljudskog ili manjinskog prava i slobode zajemčene Ustavom.

Time podnosilac ustavne žalbe u izvesnom smislu dobija „novu šansu“ u svom postupku.

MOGUĆNOST ODLAGANJA IZVRŠENJA POJEDINAČNOG AKTA

Ustavna žalba ne sprečava primenu pojedinačnog akta ili radnje protiv koje je izjavljena.

Izuzetno, Ustavni sud može odložiti izvršenje pojedinačnog akta ili radnje, pod uslovom da:

- podnosilac ustavne žalbe zatraži takvo odlaganje;
- bi izvršenje prouzrokovalo nenadoknadivu štetu podnosiocu;
- odlaganje nije suprotno javnom interesu i da se odlaganjem ne bi nanela veća šteta trećem licu.

O predlogu za odlaganje izvršenja pojedinačnog akta ili radnje protiv kog je izjavljena ustavna žalba Ustavni sud će, po pravilu, odlučiti u roku od 90 dana od dana prijema predloga. Primera radi, ovakav predlog bi se mogao odnositi na odluku organa javne vlasti o rušenju porodične kuće podnosioca ustavne žalbe koji tvrdi da mu je odlukom nadležnih organa povređeno ustavno pravo na imovinu. Podnosilac ustavne žalbe bi mogao da tvrdi da bi ovakvo rušenje, pre odluke Ustavnog suda o pojedinačnom aktu, moglo da mu prouzrokuje nenadoknadivu štetu, a da istovremeno odlaganje rušenja ne bi bilo suprotno javnom interesu i da se njime ne bi nanela veća šteta drugima.

NAKNADA MATERIJALNE I NEMATERIJALNE ŠTETE

Odlukom kojom se usvaja ustavna žalba Ustavni sud će odlučiti i o zahtevu podnosioca ustavne žalbe za naknadu materijalne, odnosno nematerijalne štete, kada je takav zahtev postavljen, kao u prethodno navedenom primeru (pogledati deo Primer opredeljenog zahteva o kom Ustavni sud treba da odluči).

Ukoliko Sud usvoji zahtev za naknadu štete, u svojoj odluci određuje organ koji je obavezan da isplati naknadu materijalne ili nematerijalne štete i određuje rok od četiri meseca od dana dostavljanja odluke tom organu u kom on dobrovoljno može da plati naknadu štete.

Postupak za prinudno izvršenje naknade materijalne, odnosno nematerijalne štete može početi tek ako naknada materijalne, odnosno nematerijalne štete ne bude dobrovoljno plaćena u roku od četiri meseca od dana dostavljanja odluke.

ŠTA NAKON ODLUKE USTAVNOG SUDA?

Odluka po ustavnoj žalbi je konačna, pravnosnažna i izvršna. Spor rešen odlukom Ustavnog suda ne može ponovo rešavati isti ili drugi ustavni sud ili bilo koje drugo telo ili organ. Odluka Ustavnog suda se ne može pobijati pravnim lekovima.

Dakle, Ustavni sud će u domaćem pravnom sistemu dati konačnu reč o tome da li je došlo do povrede Ustavom garantovanih prava i sloboda. Iako se odluke Ustavnog suda ne mogu dalje pobijati u Srbiji, odluka Ustavnog suda o ustavnoj žalbi je uslov podnošenja pojedinačne predstavke Evropskom sudu za ljudska prava, o čemu smo pisali u vodiču „[Obraćanje Evropskom sudu za ljudska prava](#)“.

Odluka Ustavnog suda kojom je usvojena ustavna žalba ima pravno dejstvo od dana dostavljanja učesnicima u postupku. Iako su odluke Ustavnog suda opšteobavezujuće, kod ustavnih žalbi odluke po pravilu deluju na učesnike u postupku. To dejstvo se proširuje i na druga lica ako je pojedinačnim aktom ili radnjom povređeno ili uskraćeno Ustavom zajemčeno ljudsko ili manjinsko pravo i sloboda više osoba, a samo neke od njih su podnele ustavnu žalbu. Tada se odluka Ustavnog suda odnosi i na lica koja nisu podnela ustavnu žalbu, ako se nalaze u istoj pravnoj situaciji.

PRIMER SPECIJALNOG PUNOMOĆJA ZA IZJAVLJIVANJE USTAVNE ŽALBE

ПРИМЕР СПЕЦИЈАЛНОГ ПУНОМОЋЈА ЗА ИЗЈАВЉИВАЊЕ УСТАВНЕ ЖАЛБЕ

ПУНОМОЋЈЕ

Ја, _____ (име и презиме), са ЈМБГ _____
из _____ (место и адреса), овлашћујем
_____ (име, презиме, место и адреса, односно седиште)
да у моје име поднесе уставну жалбу против _____
_____ (појединачни акт, нпр. пресуда Апелационог суда у Београду Гж. број _____,
од _____ [датум доношења] или радња _____) и да ме
заступа у поступку пред Уставним судом.

Пуномоћје важи до опозива.

У _____ (место)

_____ (датум)

Својеручни потпис
(даваоца пуномоћја)

OBRAZAC ZA PODNOŠENJE USTAVNE ŽALBE

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
УСТАВНИ СУД

УСТАВНА ЖАЛБА

11000 БЕОГРАД
Булевар краља Александра 15

I ПОДАЦИ О ПОДНОСИОЦУ УСТАВНЕ ЖАЛБЕ
(видети део I Упутства за попуњавање обрасца уставне жалбе)

А) ФИЗИЧКО ЛИЦЕ

Име и презиме: _____
Јединствени матични број грађана (ЈМБГ): _____
Пребивалиште или боравиште: _____
Број телефона: _____

Б) ПУНОМОЋНИК

(ако подносилац који је физичко лице има пуномоћника)

Име и презиме: _____

Адреса: _____

Број телефона: _____

В) ПРАВНО ЛИЦЕ / ПРЕДУЗЕТНИК

Пословно име: _____

Матични број (МБ): _____

Порески идентификациони број (ПИБ): _____

Број телефона: _____

Законски заступник: _____

Број телефона: _____

Г) ПУНОМОЋНИК _____

(ако подносилац који је правно лице / предузетник има пуномоћника)

Име и презиме: _____

Адреса: _____

Број телефона: _____

Да ли сте сагласни да подаци о личности подносиоца уставне жалбе буду доступни јавности?

II ПОДАЦИ О ПОЈЕДИНАЧНОМ АКТУ ИЛИ РАДЊИ КОЈА СЕ ОСПОРАВА
(видети део II Упутства за попуњавање обрасца уставне жалбе)

A) ПОЈЕДИНАЧНИ АКТ КОЈИ СЕ ОСПОРАВА

Назив органа који је донео акт: _____

Врста, број и датум акта: _____

Датум пријема акта: _____

Да ли су исцрпљена правна средства или нису предвиђена друга правна средства за заштиту права и слободе зајемчене Уставом за које се тврди да је повређено или ускраћено:

Да ли је изјављено још неко правно средство и да ли је поступак по њему окончан:

Б) РАДЊА КОЈА СЕ ОСПОРАВА

(видети део III Упутства за попуњавање обрасца уставне жалбе)

Назив органа: _____

Дан предузимања радње:

а) свршена радња _____

б) трајна радња _____

Дан када је повређено или ускраћено право и слобода зајемчена Уставом:

а) свршена радња _____

б) трајна радња _____

III ПОДАЦИ О УСТАВОМ ЗАЈЕМЧЕНОМ ПРАВУ И СЛОБОДИ ЗА КОЈЕ СЕ ТВРДИ ДА ЈЕ ПОВРЕЂЕНО ИЛИ УСКРАЂЕНО

(видети део III Упутства за попуњавање обрасца уставне жалбе)

А) Право и слобода зајемчена Уставом за коју се тврди да је повређена или ускраћена:

Б) Одредба Устава којом се то право и слобода јемчи:

**IV РАЗЛОЗИ УСТАВНЕ ЖАЛБЕ И НАВОДИ У ЧЕМУ СЕ САСТОЈИ
ПОВРЕДА ИЛИ УСКРАЋИВАЊЕ УСТАВОМ ЗАЈЕМЧЕНОГ ПРАВА И
СЛОБОДЕ**

Напомена: Kratko i razumljivo uputstvo za uspešno popunjavanje obrasca ustavne žalbe dostupno je na [sajtu](#) Ustavnog suda.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
347.956:342.565.2

МАНДИЋ, Софија, 1986– Ustavna žalba : vodič za obraćanje
Ustavnom sudu / [priredila Sofija Mandić]. – Beograd: Komitet
pravnika za ljudska prava – YUCOM, 2023 (Beograd :
Dosije studio). – 41 str. : ilustr.; 20 x 20 cm Tekst ćir. i lat.

Tiraž 750.

ISBN 978-86-82222-11-8

а) Уставна жалба

COBISS.SR-ID 109709065

CENTAR ZA
EVROPSKE
POLITIKE

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА
И ЗАМЕНИКА ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА СРБИЈЕ

CHRIS

Mreža Odbora za ljudska prava u Srbiji CHRIS
Network of the Committees for Human Rights in Serbia CHRIS

ДРУШТВО
СУДИЈА
СРБИЈЕ

JUDGES'
ASSOCIATION
OF SERBIA

Transparentnost Srbija
Transparency Serbia

BCBP

**PARTNERI
SRBIJA**

Centar za pravosudno istraživanje

Beogradski centar
za ljudska prava

НАРОДНИ ПАРЛАМЕНТ

ФОРУМ СУДИЈА